

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Стаття присвячена проблемі розвитку туристичної індустрії та стан розвитку галузі в даний час ринкової економіки. Висвітлюються питання навчання майбутніх маркетологів до діяльності в туристичній галузі.

Ключові слова: туристична галузь, система освіти, маркетологи, освіта, навчання, компетентність, управління.

Статья посвящена проблеме развития туристической индустрии и состояние развития отрасли в настоящее время рыночной экономики. Освещают вопросы учебы будущих маркетологов к деятельности в туристической отрасли.

Ключевые слова: туристическая отрасль, система образования, маркетологи, образование, учеба, компетентность, управление.

The article is devoted the problem of development of tourist industry and development of industry status presently market economy. The questions of studies of future marketing specialists light up to activity in tourist industry.

Keywords: tourist industry, system of education, marketing specialists, education, studies, competence, management.

Актуальність проблеми. Підготовка фахівців для сфери туризму, важлива складова вітчизняної системи освіти. Концептуальні ідеї щодо змісту та організації професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму базуються на положеннях Конституції України [1], Законів України “Про освіту” [2], Закон України “Про загальну середню освіту” [3], “Про професійно-технічну освіту” [4], “Про внесення змін до Закону України” “Про туризм” [5], а також Національної доктрини розвитку освіти та Державної програми розвитку туризму на 2002 – 2010 роки, в яких визначено пріоритетну роль освіти в державній політиці, обґрунтовано стратегію та основні напрями розвитку освіти в нашій державі.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність ґрунтовних науково-практичних робіт, присвячених вивченню даної проблеми вітчизняними авторами (В.Г. Кремінь, І.А. Зязюн, І.О. Зимняя, В.М. Мадзігон, О. Овчарук, В.А. Сластьонін).

Проблеми управління освітою та навчальним процесом у своїх наукових роботах розробляли В. Бондар, М. Згуровський, І. Зязюн, В. Мадзігон, В. Кремь, М. Вачевський, О. Ляшенко, І. Прокопенко, А. Павленко, В. Паламарчук, В. Луговий, В. Сидоренко.

У той же час слід відзначити, що проблема формування професійної компетентності майбутніх маркетологів досліджена недостатньо, основними роботами є доробки М.В. Вачевського [7], та В.К. Федоренка [18], та інших авторів.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи дану проблему, насамперед відзначимо, що бурхливий розвиток масового туризму у світі зумовив відповідний розвиток туристичної сфери і суміжних галузей людської діяльності, до яких слід віднести: економіку, маркетинг, науку і культуру, спорт, відпочинок, підприємства торгівлі і харчування, сервісу та інших видів діяльності.

Туристична індустрія – це сукупність різних суб’єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту, народних традицій, які надають туристичній сфері привабливості), що передбачає відповідну підготовку працівників, як відзначають М.П. Мальська, В.В. Худо, В.І. Цибух [16].

Процес підготовки сучасного фахівця туристичної сфери неможливий без визначення його сутнісних характеристик. Саме тому одним із напрямів визначення та пошуку шляхів підвищення якості усього процесу підготовки спеціаліста є розробка його моделі, що розглядається як найважливіша ланка у визначенні мети сучасної освіти, навчання та формування професійної компетентності майбутніх маркетологів туристичної галузі [8].

Україна має вагомі об’єктивні передумови, щоб увійти до туристично найрозвиненіших країн світу. Завдяки вигідному географічному розташуванню, вона з давніх часів була перехрестям транспортних та людських потоків

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

з Півночі на Південь та із Заходу на Схід. Україна володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом: сприятливими кліматичними умовами, багатством флори і фауни, розвиненою мережею транспортних сполучень, індустрією подорожей та туризму, численними культурно-історичними пам'ятками, високим освітнім рівнем населення, сприятливою рекреаційною індустрією лікування та відпочинку [9].

Стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурної спадщини. Це стосується насамперед найбільш привабливих туристично-рекреаційних зон, де туризм посідає одне з чільних місць в розвитку економіки, а саме: Автономна Республіка Крим, Волинська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька області та м. Київ [12].

Заслужовує особливої уваги те, що за дорученням Кабінету Міністрів України Державним комітетом України з питань молодіжної політики, спорту і туризму було здійснено заходи, спрямовані на розвиток туристичної галузі та побудови відповідних моделей туристичної сфери діяльності, що зводяться до наступного:

- проведено реформування та реконструктуризацію галузі шляхом створення на базі провідних туристичних підприємств, які перебували у сфері управління Держкомтуризму, акціонерних товариств;

- розроблено та зареєстровано у Міністерстві юстиції України Правила обов'язкової сертифікації готельних послуг і послуг харчування та розпочато сертифікацію підприємств, які надають ці послуги;

- сформовано мережу навчальних закладів різного рівня для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів туризму;

- у межах програми "Намісто Славутича" розроблено понад 200 загальнодержавних тематичних туристично-екскурсійних маршрутів місцями, багатими на пам'ятки історії, культури, архітектури, пов'язані з життям і діяльністю видатних діячів України; видано рекламно-інформаційні буклети "Новгород Сіверський", "Святині Києва", "Кам'янець-Подільський", "Львів туристичний", "Земля, яку сховає Тарас"

та інші; впроваджувалися екскурсійні маршрути "Чумацькими шляхами", "З варяг у греки", "Україна в мережі транснаціональних великих шовкових шляхів".

Ці комплексні заходи сприяли динамічному розвитку туристичної індустрії, послідовному збільшенню обсягів надання послуг без залучення коштів з державного бюджету. На початку XXI ст. туристична галузь виробляла 8% валового внутрішнього продукту і становила 20% зовнішнього торговельного обігу України. Кожен турист, який відвідав Україну, залишив тут у середньому 500 доларів. З урахуванням суміжних галузей, туризм надавав роботу 1,8 млн українських громадян [17].

Туристична галузь України виробила свою модель, яка набуває більшої привабливості для залучення іноземних громадян до туристичного відвідування різних регіонів України.

Модель (від лат. – міра, взірць, норма) у широкому розумінні – образ або зразок якогось об'єкта чи системи об'єктів? "Оригінал" даної моделі), який використовується за певних умов як "їх замітник" або "представник". У найбільш загальному і розповсюдженному визначенні моделювання означає матеріальне або уявне імітування реально існуючої системи шляхом створення спеціальних аналогів (моделей), у яких відтворюються принципи організації та функціонування цієї системи.

Модель як ідеальне уявлення динамічного процесу формування професійної компетентності маркетологів туристичної галузі, дає змогу розв'язувати наукові (дослідницькі) та практичні завдання, виявляти системоутворювальні елементи, вплив яких на професійну компетентність фахівців туристичного профілю може бути зрозумілим у результаті аналізу даної моделі.

Установлено, що перші розробники моделей випускника вищого навчального закладу виходили із реальної діяльності спеціалістів на виробництві, розбиваючи її на елементи (Н.Ф. Тализіна, Л.Г. Таукач, Ю.Ф. Чубук). Визначалися функції кожного з них, відповідно до цих функцій визначали зміст, обсяг знань та умінь, які необхідні спеціалісту для реалізації кожної функції. Роботи такого спрямування зробили внесок у вдосконалення змісту навчання. Водночас експериментально були виявлені невідповідності між потребами виробництва і підготовкою спеціалістів, стверджують В.А. Верба, О.А. Загородніх [10]. Пропонувалося ввести до навчальних планів нові дисципліни, спецкурси, загальну теорію і організацію науки, соціальну психологію,

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

методологію діяльності. Це були перші спроби дослідження спеціалістів певного профілю як системи туристичної індустрії.

На основі системного підходу розроблялися методичні і теоретичні передумови моделювання: В.С. Верещак, Г.Г. Бені виділили предметний, функціональний та історичний аспекти вивчення процесу формування спеціаліста [11].

Предметний аспект спрямований на розкриття сутності процесу підготовки і використання спеціалістів з вищою освітою у статисти (у його предметному бутті). Визначаються компоненти цього процесу (субстратний аналіз) і зв'язки між ними (структурний аналіз).

Функціональний аспект дає можливість визначити причинно-наслідкові зв'язки як всередині кожної підсистеми процесу підготовки і використання спеціалістів, так і між самими підсистемами. Цей аспект, крім того, виявляє ступінь адаптації спеціалістів до зовнішнього середовища.

Історичний аспект дає можливість при вивченні підготовки і використання спеціаліста поєднати логічний аналіз, відображений предметним і функціональним аспектами, з історичним. Саме в рамках останнього можна виявити динаміку процесів, що відбуваються. У рамках історичного аспекту здійснюється генетичний і прогностичний аналіз цих процесів [13].

Загалом для досліджень, присвячених розробці моделі спеціаліста, характерне виділення досить великого числа різних аспектів і якостей для описання особистості і діяльності спеціаліста, що викликає труднощі як при створенні моделі спеціаліста, так і при її реалізації.

Серед пропонуєваних у літературі способів відображення моделі спеціаліста на навчальний процес принципово відрізняються два:

- **перший** – створення відповідно до моделі спеціаліста програм формування знань, а потім і заснованих на них умінь;

- **другий** – створення програм формування діяльності, в якій засвоюються знання. Перший до цього часу домінує у практиці. У рамках цього підходу дискутуються питання про зв'язок фундаментальних предметів із спеціальними, (Н.М. Власова, В.В. Зав'ялов А.Г. Молибог, А.В. Усова та ін.), складаються наскрізні програми за (Ю.А. Кустов та ін.), застосовуються ділові ігри, що імітують у навчанні можливі виробничі ситуації, (А.А.Вербицький, В.І.Єфімов, В.Ф.Комаров та ін.). Не применшуючи значення цих робіт, зауважимо, що в них не ставиться

завдання створення і реалізації програми цілеспрямованого формування діяльності та формування високих професійних компетенцій фахівця туристичної галузі у процесі фахової підготовки особистості.

У рамках діяльнісного підходу профіль спеціаліста відбивається не тільки на змісті знань, але й на видах діяльності, в якій ці знання засвоюються і знаходять застосування. Відповідно до цієї точки зору, професійну діяльність спеціаліста можна подати як процес виконання професійних завдань різних аспектів, зумовлених соціально-економічними і політичними чинниками, а також вимогами даної спеціальності.

Існуюча в нашій країні система підготовки фахівців майбутніх маркетологів до туристичної галузі передбачає впровадження галузевих стандартів вищої освіти з напрямку 0504 "Туризм", які визначають освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) і виступають компонентом державних стандартів освіти [Наказ МОНУ №476 від 14.06.2004 р.].

Вони передбачають виробничі функції, типові завдання й уміння, якими повинен володіти випускник вищого навчального закладу.

Слід зазначити, що кожний вид професійних завдань вимагає своїх методів розв'язання, своєї діяльності, що спирається на конкретні фундаментальні положення даної галузі знань. У різних видах діяльності ці знання можуть посідати різне місце, мати різні функції. Зазначимо, що при цьому важливою проблемою виступає вибір адекватної діяльності у навчанні на основі аналізу типових професійних завдань, для розв'язання яких і призначені знання, які формуються [14].

Це теоретичне посилення виходить із діяльнісної природи психіки, стверджують Л.С. Виготський, А.Н. Леонтьєв, С.А. Рубінштейн та ін. Теоретичною основою даного підходу є формування розумових дій, за П.Я. Гальперінім, Д.П. Ельконінім, Н.Ф. Талізіню та ін. Їх узагальнений вигляд показано на рис.1.

При цьому передбачається, що застосування знань у професійній діяльності буде найбільш ефективним, якщо структура пізнавальної діяльності, в якій вони засвоюються, вибирається відповідно до функцій знань у професійній діяльності. Таким чином, у системі професійної освіти намітилась тенденція до розробки різних моделей спеціаліста з метою наочного й адекватного подання його майбутньої професійної діяльності, ефективної підготовки із формуванням відповідного рівня професійних компетентностей до діяльності в туристичній галузі.

Аналіз наукових джерел дає нам змогу

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Рис. 1. Модель виробничих функцій професійних компетенцій випускника ВНЗ у діяльності туристичній галузі

узагальнити основні моделі, підходи і цілі створення моделей фахівця туристичної галузі, до яких слід віднести:

1. Психограму. Розглядаються вимоги до психіки людини певної професії, які містять найперше перелік професійно важливих якостей. Розробляється з метою вдосконалення професійного відбору, професійного підбору, професійної адаптації, раціоналізації режиму та умов праці спеціаліста.

2. Професіограму. Розглядається професія (спеціальність) і її вимоги до людини. Розробляється з метою удосконалення профвідбору, профпідбору, профадаптації, раціоналізації режиму та умов праці спеціаліста.

3. Мінімальну освітню програму. Розглядається мінімум змісту освітньої програми, максимальний обсяг навчального навантаження. Розробляється з метою уніфікації освітніх програм, упорядкування процесу навчання.

4. Державний стандарт. Розглядаються норми, вимоги до випускника і до освітньої системи. Розробляється з метою упорядкування вимог, що висуваються до спеціаліста, та удосконалення навчального процесу. Пом'якшеним варіантом державного освітнього стандарту є державні вимоги до мінімуму змісту і рівня професійної підготовки спеціалістів, що розробляються за значної варіативної частини освітньої програми.

5. Кваліфікаційну характеристику. Розглядається особистість як носій певних професійно важливих якостей. Розробляється з метою підвищення ефективності планування підготовки спеціаліста, вдосконалення навчального процесу.

7. Модель діяльності.

Розглядається діяльність спеціаліста в реальних або змодельованих умовах. Має дві групи цілей. Перша група спрямована на сферу навчального закладу (закладу освіти) і визначається необхідністю отримання інформації для розробки і впровадження навчально-виховних заходів, які забезпечують відповідність університетської підготовки вимогам, що ставляться до спеціаліста. Друга група спрямована на галузь використання спеціаліста і передбачає розв'язання прикладних завдань, наприклад, розробку посадових інструкцій [15].

Із наведеного випливає, що мінімальну освітню програму і

державний освітній стандарт можна віднести до моделі підготовки спеціаліста, а модель діяльності, професіограму, психограму і кваліфікаційну характеристику – до моделей його професійної діяльності. Причому психограму можна розглядати як складову професіограми, а кваліфікаційну характеристику і мінімальну освітню програму як комплектуючі державного освітнього стандарту. Базовими характеристиками моделей підготовки і професійної діяльності спеціаліста виступають:

1) **вимоги до особистості спеціаліста** – знання, уміння і навички, його професійні і психофізіологічні якості та здібності, а також рівень професійної компетентності, ціннісні орієнтації;

2) **вимоги до професійної діяльності спеціаліста** – проблеми (задачі), функції, види і рівень діяльності, а також технології, методи і прийоми діяльності.

Базуючись на роботи Г.М. Зайчук [15], нами досліджено ступінь присутності базових характеристик у моделях підготовки і професійної діяльності спеціаліста. З'ясовано, що за цим критерієм у складній системі, якою є система підготовки і професійної діяльності спеціаліста, можна побудувати ієрархію елементів за складністю. Найбільший ранг складності має модель діяльності, а найменший – психограма.

Якщо весь процес підготовки і професійної діяльності спеціаліста розбити на етапи, то їх можна розташувати так:

Профорієнтація – профвідбір – профнавчання – профпідбір – профадаптація – профготовність – профдіяльність і профмобільність.

Проводячи системний аналіз моделі підготовки

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

спеціаліста, спираючись на думку провідних учених-дослідників, ми вважаємо, що формування моделі сучасного фахівця, який би відповідав вимогам ринку, можна здійснити шляхом розв'язання трьох завдань:

- призначення спеціаліста;
- профіль спеціаліста;
- формування кваліфікації.

При вивченні моделі спеціаліста вводяться такі обмеження: уточнення поняття “спеціаліст”, розмежування понять “праця”, “діяльність” і “кваліфікація” тощо. У цілій низці досліджень, присвячених проблемі моделювання та визначення цілей навчання і виховання майбутніх спеціалістів, розглядаються окремі якості особистості. Вивчені структура і особливості формування наукового світогляду, професійних переконань, пізнавальних потреб і професійного мислення, професійних орієнтацій. Проте формування цих якостей розглядається без урахування їхніх функцій у становленні цілісної особистості. Незрозуміло, які функції цих якостей у структурі особистості спеціаліста, як вони стимулюють розвиток інших якостей. Складність розв'язання цього завдання пов'язана ще й з тим, що у виявлених дослідниками (А. Бажан, Л.І. Зюзін, В.В. Логінов, Є.Е.Смірнова та ін.) принципах побудови моделі залишаються нез'ясованими основні цілі структурування особистості в цілому, а це веде до прорахунків у системі її досягнення. Власне, тому моделі не виконують свою головну функцію – визначати характер цілей системи підготовки спеціаліста із високим рівнем професійних компетенцій до роботи в сучасних умовах ринкової економіки, де діє гостра конкуренція та ставляться високі вимоги до сервісу.

Слід відзначити, що виявлені нами в процесі роботи моделі не орієнтують навчальний процес на розв'язання цих питань, а тому важко застосовувати створені моделі як цілі навчання, водночас загальногромадянські і професійні якості повинні формуватися в єдиному процесі. При цьому підсистеми підготовки з кожного предмету мають структуруватися цілями підготовки спеціаліста, описаними в моделі, і функціональними можливостями предмета у їх реалізації. Якщо така відповідність не планується, то порушується логіка системного аналізу (**мета – функція – структура**), що знижує можливості предмету у формуванні особистості майбутнього спеціаліста.

Більш повно завдання професійної підготовки узгоджуються з моделюванням особистості спеціаліста при реалізації діяльнісного підходу до організації навчального процесу.

Висновки. Готуючи молоду людину до реальної дії в конкретній виробничій сфері, а саме – рекреаційно-туристичній сфері, слід надати їй глибоких фахових знань, зосередитись на формуванні світогляду, майстерності, поведінці в діловому спілкуванні.

Професійний світогляд передбачає знання про професійну діяльність рекреаційно-туристичної галузі. Структура цих знань має такі складові:

- **психолого-педагогічні** – включають дидактику, теорію виховання, психологію, теорію і методику спілкування, логіку, закономірності індивідуального та вікового розвитку особистості;
- **предметні** – включають володіння особливостями організації рекреаційно-туристичної діяльності;

- **культурологічні** – передбачають норми і правила мовлення, широкий лексичний запас, логіку, техніку мови;

- **людиназнавча компетентність** – означає володіння методами стимулювання уваги, знання психогігієни, створення доброзичливої атмосфери, розв'язання конфліктів, особистісну самопрезентацію, знання нових інформаційних технологій.

Отже, професійна майстерність – це сума знань, що вбирає у себе уміння та аналітичні навички поділяти соціальні явища на складові елементи (умови, причини, мотиви, стимули, засоби, форми); осмислювати те чи інше соціально-економічне явище у взаємозв'язку зі всіма компонентами професійної діяльності [13].

1. Конституція України. – К.: – 1997.
2. Закон України “Про освіту” (23 травня 1991 р. №1060 – III).
3. Закон України “Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999 р. №651-ХІУ.
4. Закон України “Про професійно-технічну освіту” від 10 лютого 1998 р. №103/98 ВР. 1998. – №32. – С. 215.
5. Закон України “Про туризм” від 15.09.1995 р. №324/95 ВР. – 1995. – 31 с.
6. Бондаренко А.П., Бондаренко Л.Н., Рогожин В.Д. Управление проектами: Учебное пособие. – Х.: – 2003. – 211 с.
7. Вачевський М.В. Маркетинг формування професійної компетентності: підручник. – К.: Професіонал. – 2005. – 512 с.
8. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетентності. Монографія. – К.: Професіонал. – 2005. – 364 с.
9. Вачевський М.В., Скотний В.Г. Маркетинг у сферах послуг: навчальний посібник. – К.: ЦУЛ – 2004. – 232 с.

ВИХОВАННЯ НА ХРИСТИЯНСЬКИХ ЗАСАДАХ ДІТЕЙ-СИРІТ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

10. Верба В.А., Загородніх О.А. Проектний аналіз: підручник. Київський національний економічний університет. – К.: – 2000. – 324 с.
11. Верещак В.С., Бень Г.Г. Эколого-экономическое обоснование инвестиционных проектов: Монография. – Гос. металлургическая академия Украины. – Днепр. – 1998. – 123 с.
12. Гохберг Ю. Проблемы развития внешне-экономических связей та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект// Економіка України. – 2000. – №5. – С. 93.
13. Зайчук Г.М. Підготовка маркетологів для управління розвитку туризму в регіоні// Молодь і ринок. – 2009. – №1(48). – С. 141 – 145.
14. Зайчук Г.М. Професійні якості конкурентоспроможного фахівця сфери туризму//Молодь і ринок. – 2009. – №2(49). – С. 154 – 156.
15. Зайчук Г.М. Елементи структури професійної культури майбутнього маркетолога//Молодь і ринок. – 2009. – №4 (51). – С. 143 – 145.
16. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: навчальний посібник. – К.: ЦУЛ. – 2004. – 272 с.
17. Устименко Л.М., Афанасьєв І.Ю. Історія туризму: навчальний посібник. – К.: Альтерпрес. – 2005. – 320 с.
18. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: навчальний посібник. – К.: – 2002.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2009.

УДК 37.261.5

Леся Грицик, вихователь Дитячого будинку “Оранта”,
Львівська обл., м. Дрогобич

ВИХОВАННЯ НА ХРИСТИЯНСЬКИХ ЗАСАДАХ ДІТЕЙ-СИРІТ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

У статті розглядаються актуальні питання виховання, моралі, етикету, спілкування дітей із вихователями, що сприятиме формуванню у дітей позбавлених батьківської опіки високих моралей у християнському духовному суспільстві.

Ключові слова: виховання, молодь, батьківська опіка, вихователь, навчання, розвиток, спілкування, мораль, етикет.

В статье рассматриваются актуальные вопросы воспитания, морали, этикета, общения детей, с воспитателями, что будет способствовать формированию у детей лишенных родительской опеки высоких моралей в христианском духовном обществе.

Ключевые слова: воспитание, молодежь, родительская опека, воспитатель, учеба, развитие, общение, мораль, этикет.

In the article the актуальні questions of education, moral, etiquette, intercourse of children, are examined with educators, that will promote forming for children deprived of paternal guardianship of high morals in christian spiritual society.

Keywords: education, young people, paternal guardianship, educator, studies, development, intercourse, moral, etiquette.

Постановка проблеми. Виховання – це процес впливу вихователя на вихованця з метою формування в нього совісті, честі, людяності, правдивості та інших рис характеру, які визначатимуть особистість вихованця як майбутнього свідомого громадянина незалежної України. Навчання – це спільна планомірна діяльність вихователів та вихованців, за якої вихованці здобувають знання, уміння, навички, з’являється світогляд, поглиблюються пізнавальні та творчі сили.

Формуючи особистість, вихователь повинен пам’ятати і про вікові особистості вихованця. Розвиток особистості дітей-сиріт, позбавлених

батьківського піклування – це непростий динамічний процес, який здійснюється у часі і просторі й передбачає: формування високих інтелектуальних сил, моралі на засадах позитивних загальнолюдських якостей, підготовку до творчої праці в суспільстві та виконання функцій громадянина незалежної держави.

“Людина – народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний”. В.О. Сухомлинський [9].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми виховання молоді присвячено значну кількість навчально методичної літератури